

ДРУГИ ДОКТОРАТ Проф. БРАНКА КРАЉИЋА

Проф. Д-р Бранко Краљић стекао је и други докторат одбранивши на шумарском факултету у Београду докторску дисертацију под насловом: „ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКА ИСТРАЖУВАЊА ВАЖНИЈИХ ОРГАНИЗАЦИЈСКИХ И ЕКОНОМСКИХ ЕЛЕМЕНАТА ПРИВРЕЂИВАЊА У ШУМАРСТВУ (Организацијски и економски прилози стабилизацији шумарства)“, Шумарски институт Јастребарско, „РАДОВИ“ број 63, Загреб 1984. стр. 1—342.

Дисертација је одбрањена у мјесecu ожујку 1985. године. Та књига има ову структуру садржаја:

	Стр.
Предговор	1
Садржај	1
УВОД У ЦЈЕЛИНУ СТУДИЈЕ	1—5
А. ОРГАНИЗАЦИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	1
I Појам, карактеристике и нужност шумскогосподарског под- ручја	1—11
II Битне значајке и мјесто основне организације удруженог рада у шумарству	1—13
III Оптимална величина шумскогосподарске организације	1— 6
IV Територијална или функционална организација у шумарству	1—19
V Разграничење и повезаност самоуправљања и руковођења у шумарским организацијама удруженог рада	1—14
Б. ЕКОНОМСКИ ЕЛЕМЕНТИ	1
VI Основе усавршавања калкулација трошква, односно „цијена репродукције“, главних производних ООУР-а у шумарству и преради дрва	1—27

VII Да ли су укалкулирани особни доходи трошкови	1— 7
VIII Да ли поврат дугова, камате на узајмљена и властита пословна средства, програмирани дијелови дохотка намијењени фондовима — могу сматрати трошковима самоуправне организације?	1—18
IX Критички осврт на тзв. „амортизацију шума“	1—16
X Биолошко-репродукциона вриједност посјечене дрвне масе у шумарству	1—25
XI Разграничење и калкулација једноставне биолошке годишње репродукције дрва — сумарно и по јединицама течајног дрвног прираста, односно годишње сјечне дрвне масе	1—29
XII Усавршавање калкулација у искоришћивању шума	1—18
XIII Одвајање екстрадохотка, односно рента, у шумарству при садашњим увјетима	1—25
XIV Критички осврт на одредбе Самоуправног споразума о одвајању рента у шумарству	1— 9
XV Распоређивање остатка чистог дохотка основних организација удруженог рада у шумарству	1—20
XVI Билансирање у биолошкој репродукцији дрва	1—18
XVII Мјерила распоређивања заједничког прихода у шумарско-дрвопрерађивачко-прометном комплексу	1—15
ЗАЈЕДНИЧКИ КОНАЧНИ ЗАКЉУЧЦИ ЦЈЕЛИНЕ СТУДИЈЕ	1— 8
C. SUMMARIES	1
Summary I—XVII	1—34

УКУПНО: 342

У Уводу аутор наводи замјерке које се шумарству СР Хрватске (а и осталим републикама у Југославији) могу с више или мање оправдања упутити са становишта господарења привредним шумама у годинама 1981—1983. Те замјерке односе се на рјешавање проблема које је обрадио у поглављу I—XVII своје студије.

Поглавља I до V обухваћају организацијске елементе:

У поглављу I аутор обрађује нужност примјене изворних начела при утврђивању шумскогосподарских подручја, при чему не смију већи улогу имати границе друштвено-политичких заједница. Он предлаже и нову дефиницију шумскогосподарског подручја, која финансијску планску позитивност транслонира на цјелину шумарске организације удруженог рада која би обухваћала више што мањих подручја прикладних за трајно шумско господарење.

У поглављу II аутор предлаже да се ООУР налази на нивоу шумско-господарског подручја. У противном треба промијенити за шумарство дефиницију ООУР-а у уставима, ЗУР-у и др.

У поглављу III аутор предлаже критеријум који би дефинирали оптималну величину шумскогосподарске организације: што већи укупни приход уз минималне трошкове по јединици производње, те, што мању стопу опћих трошкова (уз остале једнаке увјете).

У поглављу IV аутор предлаже тзв. територијалну организацију у шумарству, при којој се шумарија бави цјелокупним процесом шумскога господарења, тј. биолошком репродукцијом дрва (шума) и искоришћавањем шума. Он доказује да није за шумарство прикладна тзв. функционална организација шума, коју је прописао нпр. најновији Закон о шумама СР Хрватске.

У поглављу V аутор детаљно описује компетенције самоуправљања и компетенције руковођења те њихову повезаност, коригирајући односна схваћања класика организације па и домаћих аутора.

Поглавља VI до XVII обухваћају економске елементе:

У поглављу VI аутор обрађује трошкове и калкулацију властите „цијене репродукције“ главних производних ООУР-а у шумарству и преради дрва. То поглавље полази од монографије Др Ивана Турка (Загреб 1983.), која обрађује проблематику са становишта пословно-економског, а не класичног које се односи само на производни процес. Као трошкови ту се узимају знатни дијелови дохотка према њиховој трошковној природи те се финансијски резултат редуцира на „неангажирани чисти остатак дохотка“. Сам аутор студије употпуњује дефиницију трошкова са становишта: субјекта, успоредивности, трошење и везивање уз производњу, репродукцијоности, одвојеног изказивања камата по врстама, екстрадоходака, упоређивања с нормалном властитом акумулацијом и др.

У поглављу VII и VIII аутор провјерава поставке поглавља VI у вези с питањем да ли су укалкулирани особни дохоци уистину трошкови и да ли су уистину трошкови елементи наведени у наслову поглавља VIII? На прво питање одговара позитивно и објашњава нетрошковни карактер вишкова-мањкова фактичних особних доходака и доходака на основи минулог рада. На друго питање, полазећи са четири становишта, даје одговор за поједини елемент наведен у наслову поглавља VIII; при томе долази до закључка да ће узимање неког елемента као трошка овисити о самој сврси калкулација.

У поглављу IX аутор даје критички осврт на тзв. „амортизацију шума“, закључујући, након проведене анализе, да та „категорија“ представља мистификацију економске стварности, штетну за шумарство.

У поглављу X аутор најприје објашњава што се све схваћа под „репродукционим вриједностима“ у шумарству, Затим објешњава калкулацију биолошко-репродукционе вриједности просјечне дрвне масе у шумарству, у садашњим увјетима.

У поглављу XI аутор обрађује разграничење и калкулацију једноставне биолошке годишње репродукције дрва — сумрно и по јединицама дрвних сортимената, уважавајући обрађено у поглављу VI до VIII.

У поглављу XII аутор обрађује усавршавање калкулације у искориштавању шума. При томе даје допринос: прецизирању појма сјечине, сагледавању тешкоћа увјета шумског транспорта, успоређивању трошкова неког рада при кориштењу ове или оне технологије, сагледавању трошкова по јединици производње која се уистину подвргава станovitијој радној операцији, препоручујући састављање мјесечних сумарних тзв. режијских прелиминара, дајући предност тзв. детаљним калкулацијама у сврху бољег руковођења.

Док се у наведеним поглављима VI—XII аутор бавио трошковима и њиховим калкулацијама, у поглављима XIII и XIV бави се одвајањем

екстрадоходака због изузетно повољних увјета, тј. свих шумарских рента зајдно, у поглављима XV и XVI даљњим распоређивањем чистог дохотка ООУР-а у шумарству и билансирањем у биолошкој репродукцији дрва, а у поглављу XVII мјерилима распоређивања заједничког прихода у шумарско-дрвопрерађивачко-прометном комплексу:

У поглављу XIII аутор је новелирао раније обрађене своје методе одвајања ренте у шумарству тако да се оно обавља једноставно, прикладно за ниво наше шумарске оперативе. При томе је уважио своје приједлоге до којих је дошао у поглављу XV о provedби уставног начела да се једнаки рад награђује једнаким особним дохоцима. Раније пак од њега објављене методе одвајања рента, које полазе од књиговодствено-обрачунских података коригираних ефектима субјективне економије — могу се дакле примијенити за верификацију, коју би евентуално обавиле контроле од стране финансијских стручњака, посебно оспособљених у ту сврху.

У поглављу XIV аутор својим анализама даје критички осврт на одредбе самоуправног споразума о одвајању ренте у шумарству, који је у СР Хрватској важио до објављивања Закона о шумама концем године 1983. Он долази до закључка да тај САС као потпуно погрешан уопће не одваја екстрадохотке, односно ренте, према односним прописима устава и ЗУР-а те полтичке економије.

У поглављу XV аутор најприје прецизно дефинира „остатак чистог дохотка“ (без ренте и др.). Затим обрађује његово економски оправдано распоређивање на укупна примања радника за њихов рад те на акумулацију. Притом, како смо већ навели, предлаже рјешење према којем би се остварила уставна одредба о награђивању истог рада истим особним дохоцима, па и потребама заједничке потрошње (осим стамбене изградње). Такођер предлаже методу калкулирања нормалне акумулације, која се темељи на ревалоризираним средствима и аналогји просјечне профитне стопе, тј. стопе нормалне накнаде за привређивање, у шумарству. Коначно предлаже рјешења која би стимулирала економију трошења средстава путем СИЗ-ова те већи експорт. Та рјешења редуцирала би иначе потребну ширу друштвену регулативу.

У поглављу XVI аутор обрађује даљње усавршавање билансирања успјеха па и имовине у биолошкој репродукцији дрва. Притом предлаже одређене мјере за објективнију и точнију дендрометријску процјену, за узимање у обзир промјене цијене, снаге динара, ЈУС-а те особито за објективније процјене асортимана непосјечених дрвних маса на темељу датотеке електронских рачунала (успостављене на темељу премијерби асортимана бројних оборених стабала приликом снимања регионалних диференцираних техничких норми сјече и израде дрва). Тиме би се у скорој будућности омогућило барем периодичко третирање биолошке репродукције дрва као истинске производње.

У поглављу XVII аутор решење из поглавља XIII па и XV, уз узимање у обзир и цијена свјетског и домаћег тржишта, користи за утврђивање мјерила распоређивања заједничког прихода у шумарско-дрвопрерађивачко-прометном комплексу. Поступак који предлаже стимулира односне радне колективе за удруживање рада и средстава, његово усавршавање и прогрес. Тиме би се омогућиле односне одреднице наших устава и ЗУР-а без икакве аксплоатације појединих судионика удруживања, а уз знатно редуцирање друштвене регулативе.

У Закључоцима цјелина студије аутор за свако поглавље наводи које замјерке оно елиминира или знатно ослабљује. Тиме се шумарство оплемењује, оспособљује за активније судјеловање у стабилизацији своје области и наше привреде те адекватније уклапа у привредно-финанцијски систем земље. Нека рјешења аутора односе се дапаче и на усавршавање самог привредно-финанцијског система земље.

У Summaries аутор на 34 странице даје кратке садржаје на енглеском језику за I—XVII поглавље студије.

Читава студија по својем облику, структури и садржају представља новум, оригинални првокласни знанствени рад, значајан прилог нашој стабилизацији, уклапању у привредни систем земље, односним зностима и пракси привређивања привредним шумама. У тако кратком приказу није нам било могуће да потање изнесемо многобројна ауторова рјешења и дтаљније прикажемо методикy и ток његових истраживања.

Та студија објављена је и дистрибуирана тек после априла 1985. јер је пртходно јавно одбрањена на Шумарском факултету Универзитета у Београду, пред Комисијом редовних професора: Др Љубомира Петровића, Др Живојина Милина и Др Сретена Николића. Тиме је аутор постигао и знанствени ступањ доктора шумарских наука.

Како је познато, аутор те студије је Бранко Краљић, дипломирани инжењер шумарства, доктор економских наука, редовни професор на шумарском факултету у Скопју (12,5 година) и у Загребу (29 година), сада у мировини у 70. години живота. Прије својег наставно-зnanственог рада провео је у шумарској опративи око 9 година. Предавао је економске и организационе предмете на додипломском и постдипломском студију који се односе на област шумарства и прераде дрва. Тако је стјецајем околности у току послједњих 6 година предавао на Шумарском факултету у Загребу чак 5 дипломских и 5 постдипломских предмета а двадесетак година и економику шумарства на Економском факултету Свеучилишта у Загребу. Уз то је показао своју велику плодност у зnanственом раду: досад је обрадио око 170 радова и књига с укупно око 10.000 страница. Тиме је изузетно обогатио економско организационе шумарске зnanости и шумарску струку.

Будући да постизање двају доктората зnanости није у нас баш уобичајено, као бивши студент аутора на факултету у Скопју, честитао сам му на елану и успјеху те поставио му низ питања. Замолио сам га, поред осталог да прокоментира одлуку да брани другу дисертацију на Шумарском факултету у Београду умјесто можда у Загребу или Скопљу гдје је радио. Такођер сам га замолио да се покуша сјетити броја књига, стручних и зnanствених радова те да ли с тим радовима кани окончати писану зnanствену дјелатност? Добио сам по прилици ове одговоре:

„1. Докторирао сам из шумарства због љубави према нашим шумама и шумарству. Одабрао сам Шумарски факултет Универзитета у Београду: јер ниједном односном професору нисам био ни наставник ни рецензент (као ни обратно); јер је један од најстаријих и најразвијенијих шумарских факултета у Југославији; јер сам желио објективну компетентну оцјену деликатних па и различитих рјешења шумарских проблема СР Хрватске као и оцјену „екстериторијалног“ карактера; јер је предстојник односне Катедре првоборац и садашњи предстојник односне Секције наше Заједнице факултета и института шумарства и прераде

дрва Југославије. Разумљиво је да сам захвалан Шумарском факултету у Београду и члановима Комисије на труду у вези с читавим поступком дисертације.

2. За три досад најзначајнија своја дјела сматрам ове монографије:

— „Економски елементи производње социјалистичког шумарства“, Школска књига, Загреб 1952. стр. 1—302 — I—XXI — цеп с 11 табличних прилога. Написана је концем раздобља централистичке административно-планске привреде државног социјализма Југославије, претежно још „затворене“ према несоцијалистичким земљама. За њу је објављен врло похвалан опсежан приказ од стране Prof. Dr Ing. Bedřich Rychlý (Lesnictví v zahraničí, 6, 1957., Praha, Československá Akademie zemědělských věd., стр. 484—486); из ње је објављен на пољском језику текст о сјечним зрелостима (Materialy do studium konomiki gospodarstwa leśnego, tom II. Prof. Dr Rudolf Fromer, Warszawa 1959., стр., 200—232, Szkoła główna oospodarstwa wiejskiego); према добијеним писменим обавјестима, за интерну употребу факултета и института преведена је на чешки, пољски, мађарски и румуњски.

— „Трајно искориштавање шумског богатства ФНРЈ у циљу подизања производних снага“, Пољопривредни накładни завод Загреб, 1962., стр. 1—840 + I—XVI. То је дисертација, одбрањена на Економском факултету Свеучилишта у Загребу 1956., пред комисијом: акад. проф. Др Александар Угреновић, акад. проф. Др Мијо Мирковић, проф. Др Владимир Сердар (у два мандата Ректор свеучилишта у Загребу), акад. проф. Др Душан Чалић, акад. проф. Др Јаков Сиротковић.

За жалост сам констатирао да су омашком обје ове монографије (и неке други радови) изостављени у попису мојих радова у публикацији Шумарског факултета у Скопју (30 година работа на Шумарскиот факултет, Скопје 1977., стр. 164—165) а изостављена је и напомена да се наведени моји радови односе изузетно само на 12,5 година мојег рада у Скопју (1949. до 1961.).

— „Теоријско-методолошка истраживања важнијих организацијских и економских елемената привређивања у шумарству“, објављена у Загребу 1985., пошто је као дисертација јавно одбрањена на Шумарском факултету у Београду. Написана је у току самоуправног социјализма, иноземне задужености, свјетске привредне кризе, „отворености“ према свима земљама свијета, на почетку дугорочне стабилизације привреде Југославије Драго ми је што велите, да ћете о тој монографији дати приказ у Шумарском прегледу СР Македоније. Том приликом радо бих испоручио другарске поздраве свима мојим тамошњим бившим студентима!

3. До 1988. припремити ћу, с коаутором специјалистом из ловства, за штампу ове монографије:

— „Економски елементи ловног господарења у удруженом раду ловачким друштвима“,

— „Економика ловства у СР Хрватској“, а до 1990. намјеравам припремити за објављивање трилогију:

— „Знанствена организација у шумарству: I књига Организација рада, II књига Организација удруженог рада, III књига Организација пословања“.

Како се види, надам се да ћу — како сам и до сада живио — „умријети у трку“... Ако успијем све наведено остварити, могу рећи да сам у посљедњој животној трци — побиједио...“.

Преостаје нам да се овом приликом захвалимо својем професору, нестору економије и организације и шумарства у Југославији, на интервјуу и да му зажелимо добро здравље и даљњи радни елан на корист шумарске знаности и праксе.

Др Мр Доминик Рагуж, дипл. инж. шум.